

NACIONALNI INTERES REPUBLIKE SLOVENIJE IN VARNOSTNE SESTAVINE EVROATLANTSKIH INTEGRACIJ

Povzetek. *Avtor je analiziral sedanji geopolitični položaj in varnostno držo Republike Slovenije in pregledal možnosti za zagotovitev nacionalne varnosti na individualni ali skupinski ravni. Njegov sklep je bil, da je nacionalno varnost Slovenije možno ustrezno zagotoviti le v nekem učinkovitem sistemu kolektivne obrambe. OZN, OVSE in EU nimajo tovrstnih zmogljivosti, ki v evroatlantskem prostoru obstojijo le v NATu. Avtor nato navaja razloge v prid te rešitve.*

Ključni pojmi: *nacionalni interes, nacionalna varnost, varnostne sestavine, evroatlantske integracije, razmerja med OZN, OVSE, NATO ter EU*

638

Zadnje čase se veliko govori in piše o našem nacionalnem interesu. Ta interes bi lahko opredelili kot temeljne vrednote, ki jih velika večina pripadnikov nacije sprejema in doživlja kot nujne za njen obstoj in blagostanje. Eden od elementarnih interesov vsake družbe je trajna zagotovitev njene zunanje varnosti in obstoja v mednarodnem okolju. Slovenci so si ta interes v daleč najdaljšem del svoje zgodovine prizadevali uresničevati kot izrazito manjšinska skupnost v okviru večetničnih, večjezičnih ali večnacionalnih državnih tvorb. Glede na to, da je bilo slovensko etnično ozemlje več stoletij administrativno razkosano na več pokrajin v eni državi, po l. 1866 in 1999 pa še povrh med dvema državama oziroma štirimi državami, se je vprašanje varnosti Slovencev tedaj zastavljalo predvsem z vidika političnega in kulturnega boja zoper močne pritiske jezikovne in kulturne asimilacije ter tujerodne politične in gospodarske nadvlade. Prvič po koncu turških vdorov se je vprašanje varnosti Slovencev z vojaškega obrambnega vidika izostrilo šele med prvo svetovno vojno na soški fronti oziroma ob razpadu dvojne monarhije, vdoru italijanske vojske na slovensko etnično ozemlje, ki je bilo pred tem pod Avstro-Ogrsko, ter v bojih za severno mejo. Največjo grožnjo svojemu obstoju kot naroda so Slovenci doživeli zasedeni, razkosani in delno pregnani med drugo svetovno vojno. 45 let po osvoboditvi in ustanovitvi nove Jugoslavije se je vprašanje zunanje varnosti zastavljalo za večino Slovencev kot integralni del širšega obrambnega interesa skupne večnacionalne države.

Titova Jugoslavija in SFRJ po smrti Josipa-Broza Tita sta preizkusili tri drže v mednarodnem varnostnem okolju v kombinaciji z visoko ravnjo lastnih obrambnih prizadevanj in finančnih bremen za jugoslovansko gospodarstvo - (1) politič-

* Dr. Anton Bebler, redni profesor na Fakulteti za družbene vede v Ljubljani.

no in vojaško povezovanje z ZSSR in nekaterimi vzhodnoevropskimi "ljudskimi demokracijami" na podlagi dvostranskih sporazumov o prijateljstvu, sodelovanju in medsebojni pomoči (1944-1948); (2) vojaško, gospodarsko in politično sodelovanje z ZDA, Veliko Britanijo in Francijo (1949-1955) ter trojni obrambni pakt z dvema članicama Nata - Grčijo in Turčijo (podpisan na Bledu v avgustu 1954 in ni bil nikoli preklican); (3) iskanje ravnotežja med dvema blokoma, uradna neblokofska politika ob političnem in ponekod tudi vojaškem sodelovanju s pretežno neevropskimi državami v okviru gibanja neuvrščenih.

Razlikovanje med obrambnim interesom Slovenije in interesom jugoslovanske federalne države je postalo konceptijsko mogoče s sprejetjem in uveljavljanjem doktrine SLO in DS v l. 1968-1971. Organizacijsko je temu ustrezala ustanovitev Teritorialne obrambe Slovenije, v nekaterih pogledih avtonomne sestavine oboroženih sil SFRJ. Do ločitve obrambnega interesa Slovenije od interesov drugih republik je naposled prišlo ob razkroju skupne države. O našem nacionalnem interesu lahko govorimo šele od dneva, ko smo si izborili svojo državo in tako prerasli iz naroda v nacijo. Z razglasitvijo samostojnosti in prevzemom popolne suverenosti na celotnem ozemlju je postala Republika Slovenija v celoti nosilka nacionalnega obrambnega interesa, s katerim se identificira velika večina naših državljanov.

Vprašanja slovenskega nacionalnega interesa v zvezi z zagotavljanjem zunanje varnosti naše države je neprimerno obravnavati zunaj prostora in časa. Zato se moramo ozreti na možne alternative, kar nam narekuje tudi potreba po strpnem demokratičnem dialogu. Šele njihova argumentirana primerjava z našim sedanjim položajem nam bo omogočila razumno izbiro.

Med javno predstavitvijo mnenj v Državnem zboru RS v januarju 2002 je eden izmed poslancev izjavil, da Slovenije ne bo nihče vojaško ogrozil naslednjih 30 let. (Ostalo je sicer neznano, od kod mu je ta podatek.) Podobne teze so izrekli tudi nekateri drugi. Trditve o domnevni vojaški neogroženosti Slovenije imajo najmanj štiri šibke točke. Prvič, iz sedanjega pomanjkanja vidnih vojaških groženj sosednjih držav izvajajo njihovi avtorji logično neutemeljen sklep, da takih groženj ne bo nikoli ali vsaj v doglednem času ne. Drugič, zanemarjajo možnost resnih groženj suverenosti in teritorialni celovitosti Republike Slovenije nedržavnih dejavnikov. Tretjič, ocene o vojaški neogroženosti ni primerno utemeljevati z vidnim pomanjkanjem slabih namenov pri teoretično možnih nasprotnikih. Podlaga za strokovne ocene so lahko v prvi vrsti njihove vojaške zmogljivosti. Četrto, hiter vojaškotehnoški razvoj in še posebej širjenje raketne tehnologije in letalstva omogočata vojaško ogrožanje posamičnih držav, skupin držav in regij z orožji množičnega uničenja na velikih razdaljah.

Če Slovenija dejansko ne bi bila od nikogar ogrožena, bi se lahko odločila za držo razorožene in z nikomer varnostno povezane države. Take primere najdemo na svetovnem zemljevidu so pa daleč od naših logov. V Evropi ni nobenega takega primera. Zanimivo je, da od najbolj glasnih zagovornikov teze o domnevni neogroženosti Slovenije ne slišimo zahteve po popolni razorožitvi Slovenije, odpravi Slovenske vojske itn., kar bi bilo logično.

Po drugi inačici razorožene Slovenije, bi lahko naša država skrb za svojo obrambo prepustila neki drugi državi, in to ne glede na možno ogroženost ali

neogroženost. Posamične tovrstne primere najdemo v Afriki, Aziji in Oceaniji. Tudi v Evropi jih je nekaj - Andora, Monaco, Liechtenstein, Sveti sedež, San Marino, vsaj en del Cipra, nekaj skupnosti s statusom avtonomije (recimo Grenlandija, Gibraltar, Rokavski otoki itn.). Islandija je svojo obrambno skrb dejansko prenesla na ZDA in NATO itn. V naši neposredni okolici bi bila naša največja soseda - Italija nedvomno najbolj usposobljena prevzeti breme naše zunanje obrambe (pa še zraven dela notranje varnosti). Glede tega ima ne samo bogate zgodovinske izkušnje, ampak tudi sodobno prakso varnostnega protektorata nad Svetim sedežem - Vatikanom in nad San Marinom. Sedanja italijanska vlada s S. Berlusconiem in G. Finijem bi nemara naklonjeno sprejela tovrstno prošnjo naše vlade, če bi do nje hipotetično prišlo. Posledična razpustitev Slovenske vojske in bistveno zmanjšanje številčnosti naše policije bi zanesljivo prinesla otipljive prihranke v proračunu Slovenije in možnosti za večje socialne prenose, večja vlaganja v šolstvo, kulturo itn. Možnosti razorožene Slovenije pa zelo verjetno ne bi podprla velikanska večina Slovencev, ki jih kolektivni zgodovinski spomin še ni zapustil.

Če teza o sedANJI in prihodnji vojaški neogroženosti Slovenije ne drži, pride v poštev nekaj možnih drž. Poglejmo najprej, kako je z opcijo obrambne samooskrbe brez kakršne koli povezave z neko drugo državo ali državami. Nekatero manjše države to počnejo, če nimajo druge izbire, velike države pa si lahko privoščijo politiko varnostne nepovezanosti, osamljenosti oziroma t. i. izolacionizma. Obremenilna geopolitična okoliščina za varnostno politiko Slovenije je naš položaj na robu stanovitnega dela osrednje Evrope (kateremu sami pripadamo) ter ob njegovem stičišču z dvema nestanovitnima območjima - Balkanom in vzhodnim Sredozemljem. Druga, zelo obremenilna okoliščina je majhnost Slovenije z vidikov površine, obrambne globine državnega ozemlja, razpoložljivega človeškega dejavnika, gospodarske moči, industrijskim in tehnološkim potencialom itn. Zaradi kombinacije teh dveh okoliščin, sedanje ravni sodobne vojaške tehnologije in pospešenega vojaškotehnološkega razvoja Slovenija ne more zadovoljivo in trajno zagotoviti svojega nacionalnega interesa na državni ravni. Tega ne morejo celo od nas daleč večje in močnejše države.

Držo samooskrbe ima Republika Slovenija od vzpostavitve svoje polne suverenosti na državnem ozemlju l. 1991. Po svojem izstopu iz razpadle SFRJ in neuspešnem poizkusu zaveznitva z Republiko Hrvaško je ostala Republika Slovenija brez obrambnih vezi s katero koli posamično državo ali združenjem držav. Ker ni mogla vstopiti v nobeno večdržavno obrambno zvezo, ni imela naša država in še danes nima druge izbire, kot da svoj nacionalni varnostni interes uresničuje z objektivno zunajblokovsko politiko. Ta politika pa ima nekaj dodatkov, ki se razlikujejo od pravih klasičnega evropskega nevtralizma in od nekdanje jugoslovanske neuvrščenosti. Mednje spadajo sodelovanje v programu Nata "Partnerstvo za mir", udeležba v mirovnihi silah Nata na Balkanu, več dvostranskih sporazumov o sodelovanju z obrambnimi ministrstvi držav članic Nato itn. Vroče želje slovenskih vlad, da bi se naša država naposled znebila svojega zunajblokovskega statusa, pa se še niso uresničile. Subjektivno blokovstvo pa nam hkrati ne prinaša obrambnih prednosti.

Med tem, v primerjavi z l. 1990, so se obrambna prizadevanja in vojaške zmogljivosti na ozemlju Slovenije zmanjšali za najmanj trikrat. Eno ključnih dejstev za

oceno našega položaja pa je, da nismo Slovenci vse do razglasitve naše samostojnosti nikoli živeli v tako majhni in v primerjavi s sosedi v tako vojaško šibki državi. Razmerja med našimi obrambnimi zmogljivostmi in vojaškimi zmogljivostmi sosednjih držav (kar je podlaga za objektivno presojo položaja) torej niso bila zelo dolgo tako neugodna za nas kot zdaj. Objektivno neblokavska Slovenija je stisnjena danes med štiri večje in vojaško močnejše države (od teh sta dve članici Nata), ima previsoke obrambne stroške za sedanji nizek varnostni iztržek ter ne uživa opore ali obrambnih jamstev katere koli tuje države ali skupine držav. S tem da ne sodeluje v gibanju neuvrščenih, je izgubila Slovenija tudi nekatere politične prednosti, ki jih je imela SFRJ kot ena izmed vodilnih neuvrščenih držav. To nezadovoljivo in dolgoročno nevzdržno kombinacijo so nam v temelju vsilile geopolitične danosti, delno pa je k temu prispevala tudi slovenska politična elita. Po l. 1992 obrambe ni jemala dovolj resno in je Slovensko vojsko prepuščala v politični fevd enkrat eni enkrat drugi stranki z zelo slabimi posledicami za njeno profesionalnost, organiziranost, oborožitev itn. V geopolitičnem položaju, ki se radikalno razlikuje od položaja, recimo, otoške Irske, majhna in vojaško šibka Slovenija ne more z lastnimi močmi zagotoviti verodostojne obrambe svojega ozemlja, tudi če bi večkratno povečala svoja obrambna prizadevanja in stroške.

Nekateri pristaši nevtralistične politike zagovarjajo tezo, da bi morala Slovenija slediti vzoru Avstrije. Pri tem so spregledali nekaj tehtnih okoliščin. Naša lega je med tema dvema nestanovitnima regijama ter Avstrijo (in ne obratno). Poleg tega je Slovenija štiri do desetkrat manjša od Avstrije, odvisno od razsežnosti, ki bi jo izbrali za primerjavo. Mednarodni položaj Avstrije, nekoč med dvema blokoma, je zasnovan na Avstrijski državni pogodbi, pod katero so se podpisale štiri velesile. Našim občudovalcem Avstrije so zelo všeč visok dohodek na vsakega avstrijskega prebivalca in sorazmerno nizki uradni obrambni odhodki. Pri tem so spregledali, da ima Slovenija večkrat nižji dohodek in da je dejanska obremenitev avstrijskega gospodarstva z obrambnimi dejavnostmi občutno višja od zveznega vojaškega proračuna. Če bi hoteli posnemati celo sedanji avstrijski zgled, bi morali zaradi tega nameniti obrambi najmanj trikrat več sredstev, kot jih namenjamo danes. Poleg tega zunanjo varnost Avstriji pretežno zagotavljajo sosednje države - Nemčija, Češka, Madžarska, Italija (vse štiri so članice Nata), Slovaška in vzdolž južne meje tudi Slovenija. Zaradi omenjenih razlik Slovenija ne more posnemati avstrijske politike varnostnega šlepanja poceni. Glede na površino in prebivalstvo ima od nas dva do štirikrat večja Švica v primerjavi z našim nedvomno znatno ugodnejši varnostni položaj. Hkrati pa porabi za obrambo na prebivalca samo iz svojega zveznega proračuna približno petkrat več denarja kot Slovenija. Poleg teh odhodkov pomemben del obrambnih bremen nosijo še švicarsko gospodarstvo, kantoni in občine. Približno enaka razmerja veljajo tudi za obremenitev Švedske z obrambnimi prizadevanji. Tudi mednarodno priznana oborožena nevtralnost je torej zelo draga, če obrambo jemljejo resno. Slovenija pa nima priznanega statusa nevtralne države in ga v sedanjih okoliščinah tudi od nikogar ne bo dobila.

Naslednja teoretična možnost so trajne obrambne povezave oborožene Slovenije z neko drugo (recimo sosednjo) državo oziroma z drugimi državami. Take možnosti realno gledano ni ne v naši neposredni soseščini, ne v prostoru

nekdanje SFRJ ali v prostoru srednjeevropske regije. Naša oborožena nevtralnost, recimo, bi bila lahko vsaj predmet akademske razprave v povezavi s "trajno nevtralnostjo" Avstrije. Tukaj pa naletimo na nekaj čejev - če bi nevtralnost kot pojav ohranila svojo pomembnost po koncu "hladne vojne" (kar pa se ni zgodilo); če bi Avstrija resno jemala svoje obrambne obveznosti kot "trajno nevtralna" država in ne bi resno razmišljala o tem, da to svojo držo tudi uradno opusti; in če bi bila Slovenija pripravljena postati vojaškovarnostni privesek Avstrije. Ravno slednja težava nam kaže temeljni razlog, zakaj ne pridejo v poštev obrambne povezave s sosednjimi državami, tudi če bi katera izmed njih bila lahko vojaško učinkovita. Ta temeljni razlog je breme zgodovine.

Postopek logičnega izločanja nas pripelje na raven širšega evroatlantskega prostora. Če bi se Slovenija odločila za sistem kolektivne obrambe, bi morala zaželeno varnostna drža Slovenije hkrati optimalno zadovoljiti nekaj zahtev - (1) prepričljivo obrambo teritorialne nedotakljivosti in ustavne ureditve; (2) trajno ohranitev državne in nacionalne identitete; (3) sprejemljivo finančno breme, ki ne bi oviralo blaginje in gospodarskega razvoja. Na ravni evroatlantskega prostora je nekaj mednarodnih organizacij in združenj z varnostnimi lastnostmi. Najstarejša je Organizacija združenih nacij (OZN). Nekatere dejavnosti in ukrepi OZN so v preteklosti vplivali tudi na varnost Republike Slovenije. Med njimi je treba omeniti (sicer dokaj neuspešno) delovanje v Bosni in Hercegovini največje in najdražje misije mirovnih čet v celotni zgodovini svetovne organizacije (UNPROFOR) ter embargo na uvoz orožja v l. 1992-1996, ki je veljal tudi za Republiko Slovenijo. Drugo mednarodno združenje je Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi (OVSE), katere udeleženka je tudi Slovenija. Omenjeni tvorbi vsebujeta prvine "mehke" varnosti (v besednjaku OVSE "kooperativne" varnosti), take kot so diplomatsko predkonfliktno posredovanje, ukrepi za omejitev oboroževanja, ukrepi za krepitev vzajemnega zaupanja, nadzor nad oboroževanjem itn. Te prvine so nedvomno koristne v preventivnem smislu pred izbruhom oboroženih spopadov in v kurativnem smislu po ustavitvi sovražnosti ter spopadov. Toda dejavnosti obeh združenj ne ponujajo obrambne varnosti svojim članicam ali udeleženkam. Primer Bosne in Hercegovine v l. 1992-1995 je dokazal, da celo OZN, ki ima možnosti ukrepanja zoper agresorja, tega ni storila in napadeni državi ponudila le humanitarno pomoč.

Preostale tri mednarodne organizacije z varnostnimi prvinami so Evropska unija (EU), Organizacija severnoatlantskega sporazuma (NATO) in Skupnost neodvisnih držav (SNG). Slednja vključuje več nekdanjih republik ZSSR z Rusko federacijo kot največjo, najmočnejšo in vodilno članico. Iz vrste razlogov sta za razpravo o zagotavljanju varnosti Republike Slovenije pomembni le EU in NATO.

Evropska unija na začetku balkanske vojne je l. 1991-1993 poizkusila s svojimi diplomati, denarjem in neoboroženimi opazovalci odigrati pomirjevalno in blažilno varnostno vlogo, pa čeprav za to ni imela ustreznih mehanizmov in sredstev. Ta povsem ponesrečen poizkus posega ter kasnejša dogajanja na Balkanu, vključno s kosovsko in makedonsko krizo v l. 1999 in 2001, so razgalili popolno vojaško nemoč EU. Leta 2002 je EU prevzela pravno podlago in dejavnosti nekdanje Zahodnoevropske unije (WEU) in je začela izgrajevati nekatere prvine svojega var-

nostnega ustroja. Te prvine še najprej krepijo v organih Sveta EU, pristojnih za izvajanje "skupne zunanje in varnostne politike". Toda EU nima in v dogledni prihodnosti ne bo mogla s svojimi silami resno posegati v oborožene spopade v Evropi. Prihodnje evropske enote za hitro posredovanje bodo primerne za izvajanje vojaško bistveno manj zahtevnih humanitarnih in mirovnih operacij ter operacij reševanja, in sicer pred ustavitvijo sovražnosti in po njej. Pa še v teh primerih bo Nato posodil Evropski uniji nekatere ključne zmogljivosti (ob soglasju članic zaveznitva, predvsem ZDA).

Dejstvo je, da gospodarskopolična integracija EU ne more zagotavljati zunanje varnosti svojim članicam. To velja celo za 10 podpisnic bruseljskega in pariškega sporazuma - temelja nekdanje Zahodnoevropske unije, ki imajo na papirju taka zagotovila. Varnost enajstih članic EU (od sedanjih 15) pa dejansko zagotavlja NATO neposredno, ker gre pri tem za hkratne članice Nato. Sedanje dvetretjinsko prekrivanje članstva v EU in Natu se bo okrog l. 2004-2005 še povečalo, ko bodo v EU sprejete najmanj tri članice Nata: Poljska, Češka in Madžarska in skoraj hkrati verjetno EU in NATO še najmanj tri države. Zato sta brez podlage tezi o EU in Natu kot nasprotnih institucijah ter domnevnem razvoju EU kot samostojni vojaški sili. Vstop Slovenije zgolj v EU bo tudi z varnostnega vidika posredno izboljšal naš položaj, ne bo pa zagotavljal nedotakljivosti naših meja, našega ozemlja, zračnega prostora in teritorialnega morja. Zato ne drži trditev, ki smo jo večkrat slišali v naših javnih razpravah, da ponuja EU zadostno in poceni varnostno jamstvo za našo državo.

Logični sklep iz tega pregleda možnosti je, da bi dolgoročnemu nacionalnovarnostnem interesu Slovenije najbolje ustrezala njena vključitev v dejavni sistem kolektivne varnosti z državami, s katerimi ima tudi sicer veliko skupnega z vidika splošnih vrednot, varnostnih, političnih in gospodarskih interesov. Ali je to nekomu všeč ali ne, je v evroatlantskem prostoru samo eno tako vojaškopolično zavezništvo - Organizacije severnoatlantskega sporazuma (NATO). V njem je povezana tudi večina naših bodočih sočlanov v EU. Države članice Nata so naše največje gospodarske partnerice, saj odtehtajo čez 60 odstotkov naše trgovinske menjave. So vir, iz katerega uvažamo večino novih tehnologij, so naši poglavitni finančni partnerji itn. Z njimi smo tudi objektivno zelo tesno varnostno povezani, med drugim v prizadevanjih za ohranitev miru na Balkanu, kar je v skupnem in še posebej močno v našem lastnem interesu.

Pri tem se je treba ozreti tudi na naše zgodovinske izkušnje z vodilnimi državami članicami Nata. Pred dobrimi petdesetimi leti, v l. 1949-1953, je vojaška, politična in gmotna podpora Nata, predvsem pa ZDA in Velike Britanije, zelo pomagala tedanji Jugoslaviji prebroditi hud vojaški pritisk in gospodarsko blokado s Sovjetske zveze in njenih vzhodnoevropskih zaveznic ter ohraniti svojo neodvisnost. Tedanja celotna vojaška in gospodarska premoč članic Nata, preračunana v današnji denar, je bila vredna okrog 20 milijard dolarjev, vrednosti vojaške podpore pa se ne da izraziti v denarju. Največji del vojaške pomoči Nata je bil namenjen ravno obrambi ozemlja LR Slovenije. V avgustu l. 1954 je tedanja FLRJ s podpisom predsednika Tita na Bledu vstopila v trojni pakt z Grčijo in Turčijo, dvema članicama Nata. Prek tega pakta se je Titova Jugoslavija obrambno povezala z Natom. NATO je kasneje posredno prispeval k notranjemu razkroju Sovjetske zveze in

Varšavskega pakta ter avtoritarnih režimov v državah vzhodnega bloka. Brez teh premikov bi se tudi pri nas tekmovalna politična demokracija uvedena vsaj nekaj let kasneje in je vprašanje, kako bi bilo v tem primeru s samostojnostjo Slovenije. Za objektivno presojo o sedANJI koristnosti zavezništva ne samo za varnost njegovih članic, ampak tudi drugih evropskih držav, je treba upoštevati, da je zavezništvo bilo in je še danes edini regionalni sistem kolektivne varnosti, ki je bil sposoben ustaviti vojno v BiH, sprtim stranem vsiliti daytonski mirovni sporazum, zagotoviti njegovo izvajanje (ob tesnem sodelovanju z OZN in OVSE), ustaviti genocidno politiko Miloševićevega režima na Kosovu, vrniti slab milijon albanskih beguncev, zagotoviti vsaj približno normalizacijo razmer na Kosovu (skupaj z OZN in EU), omogočiti izvedbo prvih svobodnih volitev v pokrajini (skupaj z OVSE), ustaviti državljansko vojno v Makedoniji in sprtim stranem (ob sodelovanju z EU) vsiliti mirno rešitev spora, delno razorožiti albanske vstajnike itn. Ti ukrepi NATu so nedvomno izboljšali tudi varnostni položaj Republike Slovenije.

Naša najboljša dolgoročna zavarovalna polica bi torej bilo članstvo Republike Slovenije v prenovljenem NATO, povezanem s "Partnerstvom za mir" in Evroatlantskim partnerskim svetom s 27 evropskimi državami, ter novo ustanovljenim svetom NATO-Rusija tudi z Rusko federacijo. Ob ravni obrambnih stroškov, primerljivih s sedanjo ravno, bi si s tem v okviru sistema kolektivne varnosti zagotovili veliko bolj verodostojno obrambno sposobnost in bi lahko sodelovali pri sprejemanju odločitev, ki so pomembne za splošno varnost v svetu, v Evropi in v našem delu celine. Članstvo v zavezništvo bi prineslo vrsto političnih, tehnoloških in morda (v povezavi z EU) tudi posrednih gospodarskih prednosti ob dolgoročno nižji ceni naše obrambe. Naša mednarodnopolitična teža bi se s tem nedvomno povečala. Članstvo bi bilo tudi odličen diplomatski pripomoček, kadar nas bi ponovno poizkusila izsiljevati neka močnejša tuja država.

Pri tem se zastavlja vprašanje o načinu odločanja o morebitnem vstopu Slovenije v zavezništvo. Pogled v zgodovino nam pove, da so se Slovenci le enkrat pred l. 1990 na referendumu odločali o pomembnem političnem vprašanju. To je bilo v l. 1945, tedaj še v okviru DFJ, in odločalo se je o odpravi monarhije. Plebiscit o samostojnosti decembra 1990 je bil in ostal zelo redka izjema, kadar se je pri nas odločalo o tehtnih političnih vprašanjih. Po osamosvojitvi se nismo referendumsko izrekli o dosti bolj pomembnih zadevah od tistih, zaradi katerih pogosto hodi jo referendumsko glasovat Švicarji. Recimo, nismo z referendumom potrdili naše ustave iz l. 1992; nismo referendumsko odločali o vstopu Slovenije v Organizacijo združenih nacij in v Svetovno trgovinsko organizacijo; ustanovitvi Slovenske vojske; zakonu o denacionalizaciji ter vračanju nepremičnin Rimskokatoliški cerkvi; t.i. španskem kompromisu in ustrezni ustavni spremembi; pridružitvenem sporazumu z Evropsko unijo; več sporazumih s Hrvaško itn. Zelo verjetno je, da tudi o sporazumu Republike Slovenije s Svetim sedežem ne bomo odločali na referendumu. Ko pa pogledamo, kako so o vstopu v NATO odločali v drugih državah, bomo ugotovili, da je velika večina sedanjih članic vstopila brez referendumov. Med njimi so bile vse ustanovne članice in starejše demokracije ZDA, Velika Britanija, Francija, Nizozemska, Norveška idr. Kasneje so podobne postopke izpeljali še v petih državah, nazadnje na Poljskem in v Češki republiki v l. 1997-1998. Zaradi neiz-

vedbe referendumu demokracija v teh državah ni doživela nobenega poraza. Predhodni referendum po uradnem povabilu in pred vstopom je med sedanjimi članicami Nata izpeljala le Madžarska. Ob tem je treba pripomniti, da tudi v demokratičnih državah referendum ni vedno najboljši način za sprejemanje državnih odločitev. Tak primer je sosednja avstrijska Koroška pod J. Haiderjem.

Sodeč po raziskavah javnega mnenja okrog 72 odstotkov odraslih Slovencev meni, da naj bi o vstopu v NATO odločali državljani. Vse kaže, da se je že izoblikovalo dokaj visoko politično soglasje tudi med največjimi strankami, zastopanimi v Državnem zboru RS o potrebi po izvedbi takega referenduma. Izpeljali pa bi ga šele po tem, ko bi vrh NATO soglasno povabil našo državo in ko bi naše volivce lahko obvestili o materialnih in drugih pogojih za vstop, ki bi bili oblikovani šele v pogajanjih z Natom po prejetju vabila. Na referendumu se bodo državljani Slovenije odločali tudi o vstopu v Evropsko unijo. Vprašanje članstva v NATO pa je z njim vsebinsko povezano. Razlogi za to povezavo so v več kot dvetretjinskem prekrivanju članstva v dveh organizacijah, v dejstvu, da so v NATO včlanjene vse največje in najpomembnejše članice EU (ZR Nemčija, Francija, Velika Britanija, Italija, Španija) ter v vse tesnejšem sodelovanju med dvema organizacijama. Sodim, da bi bilo zato mogoče in primerno sočasno izvesti oba referenduma v prvi polovici l. 2003. S podporo slovenskih volivcev bi tako v obeh organizacijah ustrezno dolgoročno zavarovali slovenske nacionalne varnostne, gospodarske in politične interese.

LITERATURA

- Eliassen, Kjell A. (ur.) (1988): *Foreign and Security Policy in the European Union*. Sage Publications: London.
- Goetschel, Laurent (ur.) (1998): *Small States Inside and Outside the European Union. Interests and Policies*. Kluwer Academic Publishers: London.
- Grizold, Anton (1999): *Evropska varnost (Knjižna zbirka Teorija in praksa)*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Bebler, Anton (ur.) (1999): *The Challenge of NATO Enlargement*. Praeger: London.
- Hochleitner, Erich (2000): *The EU: Providing Common Security*. Connections Publications Athena Papres 10/00. Partnership for Peace Consortium of Defense Academies and Security Studies Institutes: Garmisch-Partenkirchen.
- Marcus, Ustina; Nelson, Daniel N. (2000): *Euroasian and East European Security Yearbook*. Brassey's: Washington.
- Sloan, Stanley R. (April 2000): *The United States and European Defence*. Challiot Papers No. 39. Institute for Security Studies Western European Union: Paris.
- De Wijk, Rob; Boxhoorn, Bram; Hoekstra, Niklaas (ur.) (2000): *NATO after Kosovo*. Royal Netherlands Military Academy, Tilburg University Press.
- Robert E. Hunter (2002): *The European Security and Defence Policy. NATO's Companion or Competitor?* National Defence Research Institute. RAND.